

Зимова казка

Захаріас Топеліус

У великому, дрімучому лісі, далеко на півночі Фінляндії, росли поруч дві величезні сосни.

Вони були такі старі, такі старі, що ніхто — навіть синій мох — не міг пригадати, чи були вони колись молодими, тонкими сосонками. Звідусюди було видно їхні темні верхів'я, що високо здіймалися над лісовими хащами. Навесні серед густих віт старих сосон співав веселі пісеньки дрізд, а маленькі рожеві квіти вересу підводили свої голівки і дивилися вгору так боязко, ніби хотіли сказати: "О, невже й ми будемо такими ж великими і такими ж старими?"

Взимку, коли віхола обгортала всю землю білою ковдрою і квіти вересу спали під пухнастими сніговими заметами, дві сосни, наче два велетні, стерегли ліс.

Зимова буря з шумом проносилася по хащах, змітала сніг з гілок, обламувала крони дерев, валила додолу міцні стовбури. І тільки сосни-велетні стояли завжди твердо й прямо, і жоден найдужчий ураган не міг примусити їх схилити голови.

А коли ти такий міцний та стійкий — це тобі неабищо!

Край того лісу, де росли старі сосни, на невеличкому пагорку примостилася хатинка, крита дерном, яка двома маленькими віконцями дивилася в ліс. У хатинці жив бідний селянин із своєю жінкою. Вони мали клапчик землі, де сіяли хліб, і невеличкий город. Тим і жили. А взимку селянин рубав у лісі дерева, продавав деревину на лісопильню й купував на ці гроші масло та молоко.

У селянина з жінкою було двоє дітей — хлопчик і дівчинка. Хлопчик — Сільвестр, а дівчинка — Сільвія. І де тільки знайшлися для них такі імена! Напевно, в лісі...

Якось узимку брат і сестра, Сільвестр і Сільвія, пішли до лісу — глянути, чи не попався в сильця, що їх вони поставили, який-небудь лісовий звірок або пташка.

Справді — в одне сильце попався білий заєць, а в друге — біла куріпка. І заєць, і куріпка були живі; вони заплуталися лапками в сильцях і жалісно пищали.

— Відпусти мене! — пролопотів заєць, коли Сільвестр підійшов до нього.

— Відпусти мене! — пропищала куріпка, коли Сільвія нахилилася до неї.

Сільвестр і Сільвія дивом здивувалися. Ніколи ще вони не чули, щоб лісові звірі говорили по-людському.

— А й справді, відпустімо їх! — сказала Сільвія.

І разом з братом почала обережно розплутувати сильце.

Тільки-но заєць відчув себе вільним — що духу пострибав у лісові зарості. А куріпка полетіла геть так швидко, як тільки могли нести її крильця.

— Підопринебо!.. Підопринебо все зробить, про що тільки ви попросите! — гукнув заєць на ходу.

— Просіть Зачепихмару!.. Просіть Зачепихмару!.. Буде у вас усе, що схочете! — вигукнула й куріпка на льоту.

І знов у лісі стало тихо-тихо.

— Що це вони казали? — промовив перегадом Сільвестр.— Про якісь Підопринебо і Зачепихмару?

— Я ніколи не чула таких дивних імен,— сказала Ольвія.— Хто ж це може бути?

В цю мить дужий порив вітру пронісся по лісі. Верхів'я старих сосон зашуміли, і в їхньому гомоні Сільвестр і Сільвія ясно почули слова:

— Ну що, друже, стоїш досі? — спитала одна сосна другу,— Ще держиш небо? Недарма ж лісові звірі прозвали тебе Підопринебо!

— Стою! Держу! — загула друга сосна.— А ти як, стара? Все воюєш із хмарами? Адже й тебе недарма звуть Зачепихмара!

— Щось ніби слабну я,— прошелестіло у відповідь.— Ось нині вітер обломив у мене горішню гілку. Видно, і справді старість надходить!

— Гріх тобі жалітися! Тобі ж усього-на-всього триста п'ятдесят років! А от мені вже триста дев'яносто минуло!

І стара сосна тяжко зітхнула.

— Бач, он знову повертається вітер,— прошепотіла молодша сосна.— Під його посвист так добре співати пісні!

Заспіваймо-но з тобою про далеку давнину, про нашу молодість. Адже нам з тобою в про що згадати!

І під шум лісової бурі сосни, гойдаючись, заспівали:

Ми скуті морозом, в сніги одяглись.

Бушує й гуде хуртовина.

І спогади з снами над нами сплелись —

Про давнє минуле, про те, як колись,

В далекі часи старовинні,

Дві юні сосни від землі підвелись

І стали зростати невпинно,

Фіалки під нами стократно цвіли,

Метелиці хвою білили,

І хмари летіли, і бурі гули.

Навколо дерева валили...

До неба тяглись ми, росли і росли.

Зігнути нас довгі роки не змогли.

Зламати нас бурям несила...

— Так, нам з тобою є про що згадати, є про що розповісти,— сказала старша сосна І тихенько зарипіла.— Поговорімо з цими дітьми.

І одна її гілка хитнулася, начебто показуючи на Сільвестра та Сільвію.

— Про що вони хочуть з нами говорити? — спитав Сільвестр.

— Ходімо краще додому,— шепнула Сільвія,— я боюсь цих дерев.

— Зажди,— сказав Сільвестр.— Чого їх боятись? Та ось і тато йде!

І справді, лісовою стежкою йшов їхній батько з сокирою на плечі.

— Ото дерева, так дерева! Саме такі, як мені треба! — сказав батько, спинившись біля двох сосон.

Він уже підняв сокиру — підрубати сосну, ту, що була старша, але Сільвестр і Сільвія з плачем кинулися до нього.

— Таточку,— заблагав Сільвестр,— не займай цю сосну! Це ж Підопринебо!

— Таточку, і цю не руш! — мовила Сільвія.— Її звуть Зачепихмара!

— І чого тільки дітлахи не вигадують! — засміявся батько.— Ну, та гаразд, хай собі стоять, коли вже ви за них так просите. Я знайду собі й інші.

І він пішов далі в ліс, а Сільвестр і Сільвія залишилися біля старих сосон.

— Ви врятували нам життя! — загули сосни, — Просіть же тепер у нас все, що схочете.

Але не завжди легко сказати, чого тобі найбільше хочеться.

— Я б хотів, — нарешті сказав Сільвестр, — аби хоч ненадовго виглянуло сонце, а то в лісі зовсім не видно стежки.

— І я б хотіла, щоб швидше прийшла весна і розтанув сніг! — сказала Сільвія. — Тоді н пташки знову заспівають...

— Ой, які ж ви нерозумні! — зашелестіли сосни. — Адже ви могли зажадати стільки чудових речей! І багатство, і шану, і славу — все мали б!.. Та нічого не поробиш, треба виконати ваше бажання. Слухай же, Сільвестре: хоч би куди ти пішов, хоч би на що глянув — усюди тобі віднині світитиме сонце.

— І твоє бажання, Сільвіє, сповниться: хоч би куди ти пішла, хоч би про що заговорила — завжди навкруг тебе розтаватиме холодний сніг і буятиме весна!

— О, як це чудесно! — вигукнули Сільвестр і Сільвія.— Спасибі вам, любі сосни, за подарунки. А тепер прощайте!

І вони весело побігли додому.

— Прощайте! Прощайте! — зашуміли їм услід старі сосни.

Дорогою Сільвестр раз у раз оглядався, чи нема десь куріпок, і — от дивина! — хоч би куди він повертався, всюди перед ним блискав сонячний промінь, виграваючи на гілках, наче золото.

— Диви! Диви! Сонце виглянуло! — гукнула Сільвія.

Ледве вона це сказала — сніг навколо почав танути, обабіч стежки зазеленіла висока трава, дерева вкрилися свіжим листям, а високо в небі забриніла пісня жайворонка.

— Ой, як весело! — в один голос сказали Сільвестр і Сільвія.

І чим далі вони бігли, тим тепліше світило сонце, тим яскравіше зеленіли трава й дерева.

— Мені світить сонце! — закричав Сільвестр, убігаючи в хату.

— Сонце світить усім! — сказала мати.

— А я можу розтопити сніг! — закричала Сільвія.

— Це кожен може! — засміялася мати.

Але минуло небагато часу, і вона побачила — в хаті щось дивне робиться. Надворі

вже зовсім темно, настав вечір, а в хатинці у них все блищало від яскравого сонця. І так було доти, доки Сільвестрові схотілося спати і очі в нього заплющилися. Але це ще не все! Зимі ще кінця-краю не було видно, а в хатинці раптом повіяло весною. Навіть старий засохлий деркач у кутку — і той зазеленів, а півень заспівав на своєму сідалі. І він співав доти, доки Сільвія досхочу набалакалася і заснула солодким сном.

Пізно ввечері повернувся додому батько.

— Слухай, батьку,— сказала жінка,— боюсь я, чи не зачарував хтось дітей. Щось чудне робиться в нашій хаті!

— Ото ще вигадала! Ти краще послухай, мати, яку новину я приніс. Нізащо не здогадаєшся! Завтра до нашого міста прибудуть король і королева. Вони їздять по країні і оглядають свої володіння. Як ти гадаєш, чи не поїхати нам з дітьми подивитися на них?

— А чого ж,— сказала жінка.— Адже не щодня у наші місця приїзять такі гості!

Рано-вранці чоловік із жінкою та дітьми зібралися в путь. Дорогою тільки й було розмов, що про короля та королеву, і ніхто не помітив, що всю дорогу сонячний промінь біг перед саньми (хоч небо заснували низькі хмари), а берізки навколо вкривалися бруньками і зеленіли (хоч мороз був такий, що птахи замерзали на льоту).

Коли сани в'їхали на міський майдан, людей там уже була тьма-тьмуша. Всі боязко поглядали на шлях і тихо перешіптувались. Казали, що король і королева дуже незадоволені своєю країною: куди не приїдеш, скрізь холод, сніг, покинуті й дикі місця.

Король був дуже сердитий. Він вирішив, що в усьому винен його народ, і збирався суворо його покарати.

Про королеву казали, що вона дуже змерзла і, щоб зігрітися, без упину тупотить ногами.

Нарешті вдалині з'явилися королівські сани. Люди завмерли.

На майдані король наказав кучерові спинитися, щоб перемінити коней.

Король сидів, сердито насупивши брови, а королева тупотіла ногами.

Раптом король підвів голову, поглянув на всі боки — туди, сюди,— і весело засміявся, так, як сміються всі люди.

— Подивіться, ваша величність,— мовив він до королеви.— як привітно світить сонце! Йй-право, тут не так уже й погано... Мені чомусь навіть стало весело.

— Це, мабуть, тому, що ви зволили добре поснідати,— сказала королева.— Проте мені теж стало веселіше!

— Це, мабуть, тому, що ваша величність добре виспались,—сказав король.— Але гляньте, ця покинута країна — дуже гарна! Як чудово осяває сонце оті дві сосни, що видніються вдалині! Це дуже гарне місце! Я накажу збудувати тут палац,

— Так, так, неодмінно слід збудувати тут палац,— погодилася королева і навіть перестала тупотіти ногами.— Взагалі тут зовсім не так погано. Всюди зима, а тут дерева та кущі зеленіють, як у травні. Просто неймовірно!

Але нічого неймовірного в цьому не було. Просто Сільвестр і Сільвія вилізли на огорожу, щоб краще роздивитися короля й королеву. Сільвестр крутився на всі боки —

тому сонце так і сяяло навколо. А Сільвія балакала, ні на мить не стуляючи рота,— тому навіть сухі жердини старої огорожі вкрилися зеленим листям.

— Що це за милі діти? — спитала королева, поглянувши на Сільвестра і Сільвію.— Нехай вони підійдуть до мене.

Сільвестр і Сільвія сміливо підійшли до короля і королеви.

— Послухайте,— сказала королева,— ви мені дуже подобаетесь. Коли я дивлюсь на вас, мені стає веселіше і мовби тепліше. Хочете жити у мене в палаці? Я накажу одягти вас в оксамит і золото, ви їстимете з кришталевих тарілок і питимете із срібних келихів. Ну як, згодні?

— Дякуємо, ваша величність,— сказала Сільвія,— але ми краще залишимося вдома з татом і матусею.

— До того, в палаці ми скучатимемо за нашими друзями,— сказав Сільвестр.

— А чи не можна їх також узяти до палацу? — спитала королева. Вона була в чудовому настрої й анітрохи не гнівалась, що їй заперечують.

— Ні, це неможливо,—сказали Сільвестр і Сільвія.— Вони ростуть у лісі. Одного звуть Підопринебо, а другого— Зачепихмара...

— Що тільки не спаде на думку дітям! — вигукнули в один голос король та королева і так дружно засміялися, що навіть королівські сани застрибали на місці.

Король наказав розпрягати коней, а каменярі й теслі заходилися відразу будувати новий королівський палац.

Як не дивно, на цей раз король і королева були до всіх добрі та милостиві. Вони нікого не покарали. А Сільвестр і Сільвія дістали ще й крендель, що його спік сам королівський пекар. Крендель був такий великий, що четвірка королівських коней везла його на окремих санях.

Сільвестр і Сільвія почастували кренделем усіх дітей, які були на майдані. І все ж таки залишився ще такий великий шмат, що їхня конячка ледве дотягла його додому.

По дорозі додому мати шепнула батькові:

— А знаєш, чому король і королева були сьогодні такі ласкаві? Тому що Сільвестр і Сільвія дивилися на них та розмовляли з ними. Згадай-но, що я тобі вчора казала!

— Ото про чари якісь? Пусте!

— Та поміркуй сам,— не вгавала жінка,— де це видано, щоб узимку зеленіли дерева і щоб король та королева нікого не покарали? Повір мені — тут без чарів не обійшлося.

— Все це жіночі вигадки! — сказав селянин.— Просто діти в нас хороші — от усі й радіють, на них дивлячись!

І справді — хоч би куди прийшли Сільвестр і Сільвія, хоч би з ким заговорили — у всіх на душі відразу ставало тепліше і ясніше. А що Сільвестр і Сільвія завжди були веселі та привітні, то ніхто й не дивувався, що вони приносять усім радість. Все навколо них квітнуло й зеленіло, співало й сміялося.

Покинуті землі навколо хатинки, де жили Сільвестр і Сільвія, перетворилися на буйні лани та луки, і в лісі навіть узимку співали весняні пташки.

Незабаром Сільвестра призначили королівським лісником, а Сільвію —

королівською садівницею.

У жодного короля, в жодному королівстві не було ніколи такого чудового саду! Та це й не дивно! Адже жоден король не міг примусити сонце слухатись його наказів. А Сільвестрові і Сільвії сонце світило завжди, коли вони бажали. То ж і в саду у них все квітло так, що любо було глянути!

Минуло кілька років.

Глухою зимовою порою Сільвестр і Сільвія надумали піти до лісу — навідати своїх старих друзів.

У лісі бушувала буря, в темних верхів'ях сосон шумів вітер, і під його шум сосни співали свою пісню:

Ми все стоїмо, і стрункі, і міцні.
То випаде сніг, то розтане...
Дві подруги давні, сосна при сосні,
Ми бачим, як знову на зміну весні
Приходить зима невблаганна,
Як хмари проходять, і зливи рясні,
І птиць мандрівних каравани...
Соснове убрання пахуче й густе,
Тож заздрить нам, в'язи і клени!
З вас вітер осінній все листя змете,
Розвіє ваш одяг зелений!
А в сосон краса повсякчасно цвіте,
Їх крона все вище у небо росте,
Коріння — в глибині широченну...
Нехай непогода бушує навкруг,
Звалити нас бурям несила...

Та не встигли вони dospівати, як у їхніх стовбурах щось затріщало, зарипіло, і обидві сосни повалилися на землю. Саме в цей день молодшій сповнилося триста п'ятдесят п'ять, а старшій — аж триста дев'яносто п'ять років. Що ж тут дивного, коли вітри врешті їх подолали!

Сільвестр і Сільвія ласкаво погладили старі, порослі мохом стовбури мертвих сосон і такими добрими словами пом'янули своїх друзів, що сніг навколо розтанув і рожеві квіти вересу визирнули з землі. І так багато їх було, що незабаром вони вкрили стовбури старих сосон од коренів до самих верховіть.

Давно вже я нічого не чув про Сільвестра і Сільвію. Напевно, тепер вони самі стали старими та сивими, а короля н королеви, що їх усі так боялися, і на світі вже нема.

Але щоразу, коли я бачу дітей, мені здається: це Сільвестр і Сільвія.

А може, старі сосни обдарували своїми чудесними дарунками всіх дітей? Що ж, у цьому нема нічого неймовірного.

Нещодавно, у похмурий, непогожий день, мені зустрілися двоє дітей — хлопчик і дівчинка. І відразу в сивому, тьмяному небі нібито засяяло сонце, все навколо

пояснішало, на хмурих обличчях людей з'явилися усмішки...

Ось тоді серед зими раптом настає весна. Тоді й крига тане — на вікнах і в серцях людей. Тоді навіть старий деркач у кутку вкривається свіжим листям, на сухій огорожі розквітають троянди, а під високим склепінням неба співають веселі жайворонки.